

standpunt 2022

Personeelsuitdagingen in de kinderopvang

Toekomstgerichte voorstellen

vvsg steunpunt
kinderopvang

De VVSG formuleert een aantal voorstellen om een toekomst te geven aan de Vlaamse kinderopvang.

Inhoud

1. Personeelsuitdagingen in de kinderopvang.....	3
2. Outside-the-box denken om toekomst te geven aan Vlaamse kinderopvang	5
3. Voorstellen op korte en middel-lange termijn	6
Zij-instroom en opleiding op de werkvloer	6
Differentiatie van het personeelsbestand	6
Ruimte voor levenslang leren	7
Intensieve dialoog kinderopvang en onderwijs (en andere sectoren)	7
Een werkbare werkdruk en kwaliteitsvolle kinderopvang	8
Een volwaardig statuut met voldoende sociale bescherming	8
Financieel groeipad T2B op korte termijn.....	8
Sensibiliserende en waarderende campagne	9
Uitwisseling over een professioneel en modern personeelsbeleid	9
Meer informatie.....	10
Over VVSG	10

1. Personeelsuitdagingen in de kinderopvang

De Vlaamse overheid investeert terecht veel in (kleuter)onderwijs en zo in de ontwikkeling van kinderen. Toch zijn ook de eerste 1.000 dagen van een kind – vanaf de bevruchting tot het tweede jaar – bijzonder belangrijk voor een kind en zijn ontwikkeling. Wat er in die eerste periode gebeurt, heeft grote impact op de ontwikkeling, het gedrag, het leervermogen, de gezondheid en het welzijn van een kind. Ook nog als hij of zij volwassen is. Kwaliteitsvolle en toegankelijke kinderopvang speelt in die 1.000 dagen een cruciale rol.

Maar kinderopvang is ook nodig omwille van zijn economische functie.

Dankzij kinderopvang kunnen ouders gaan werken, een opleiding volgen of solliciteren. Zorgen voor voldoende, kwaliteitsvolle en betaalbare kinderopvang is dus belangrijk voor de economie en onze welvaart.

We hebben vandaag een algemene schaarste op de arbeidsmarkt: we kunnen jonge ouders én grootouders (mannen en vrouwen) moeilijk missen op de arbeidsmarkt.

Maar deze arbeidsactiviteit vraagt dus kinderopvang. Overheidsinvesteringen in kinderopvang verdienen zich ook terug (ook voor lokale besturen): meer kinderopvang stimuleert betaald werk of arbeidsactiviteit bij jonge ouders en grootouders, dat betekent minder uitkeringen en meer inkomstenbelastingen en te innen sociale zekerheidsbijdragen.

Die kinderopvang in Vlaanderen ervaart vandaag problemen met het houden en vinden van kinderbegeleiders. Kinderbegeleider is al veel langer een knelpuntberoep. In de gezinsopvang zijn er al veel langer meer stoppers dan starters. Het sui generis statuut (niet veel meer dan een vrijwilligersstatuut met een fiscaal vrijgestelde kostenvergoeding en een aantal sociale zekerheidsrechten) kan amper starters bekoren om de liefde voor de job én de zware werkomstandigheden (lange dagen, alleen werken enz) er bij te nemen. Ook in de buitenschoolse kinderopvang met veel onvrijwillig deeltijdse tewerkstelling kampen werkgevers al veel langer met moeilijk invulbare vacatures.

Die negatieve trend zet zich nu ook door in de groepsopvang van baby's en peuters (kinderdagverblijven): vacatures raken amper ingevuld, medewerkers haken af, kinderopvangvoorzieningen sluiten de deuren omdat ze het moe zijn om steeds opnieuw personeel te moeten zoeken, opleiden,

Leerlingen die het diploma 4de jaar BSO kinderopvang behalen zijn niet persé bereid te werken in de kinderopvang: uit een (beperkt) onderzoek van UGent blijkt dat slechts 26 van de 130 (of amper 20%) bevroegde leerlingen in het zevende jaar later ook echt kinderbegeleider wil zijn en 4 willen onthaalouder worden. Dat staat in contrast met het grote aantal dat zegt dat het beroep hen aanpreekt en dat ze denken dat het voldoening zal geven. Alle anderen hopen een andere richting uit te gaan, variërend van verpleegkundige over kleuterleraar tot magazijnier. Velen zien dit zevende jaar niet als een opleiding die hen

voorbereidt op het werken in de kinderopvang maar als een transitie van BSO naar een vervolgopleiding.

Ook de SERV gaf in een persbericht van 15 mei 2021 al aan: “Net als in 2020 staat begeleider kinderopvang op de lijst van knelpuntberoepen bij VDAB: er zijn te weinig kandidaten en de kandidaten die zich aanbieden hebben niet de juiste kwalificaties. Ook de arbeidsomstandigheden zijn een probleem: een laag loon, moeilijke werkuren, veel stress ... De SERV beseft dat de vraag naar meer kinderopvangplaatsen en meer maatwerk de druk nog zal verhogen bij deze medewerkers. Daarom moet de overheid blijven investeren in professionele omkadering, bijscholing en betere arbeidsvoorwaarden. Dat kan de aantrekkelijkheid van het beroep verhogen en het inzetten van bachelors pedagogiek van het jonge kind aanzwengelen.”

Nooit eerder was de impact van het tekort aan kinderbegeleiders zo groot: leefgroepen moeten sluiten op bepaalde dagen, kinderdagverblijven moeten de openingsuren beperken, de werkdruk bij de aanwezige kinderbegeleiders neemt verder toe en de kwaliteit van de zorg neemt verder af door afwezigheid van collega-kinderbegeleiders.

96% van de lokale besturen - organisatoren kinderopvang zegt vandaag problemen te ervaren bij het invullen van vacatures: geen of weinig kandidaten solliciteren, de kandidaten die solliciteren hebben niet het geschikte diploma of beschikken niet over de nodige competenties, de kandidaten haken af op de arbeidsvoorwaarden (loon, tewerkstellingsbreuk, gesplitste werktijden, inkomenszekerheid enz). De helft van de lokale besturen zegt dat het huidige tekort aan kinderbegeleiders een impact heeft op het aanbod kinderopvang: de wachtlijsten worden langer, het aantal op te vangen kinderen wordt beperkt. Maw meer gezinnen blijven zonder kinderopvang achter en kunnen niet (tijdig of voltijds) aan het werk. 75% van de besturen zegt dat het tekort aan kinderbegeleiders een impact heeft op de kwaliteit van de kinderopvang.

Cijfers tonen ook aan dat, ondanks de zware investeringen van Vlaanderen in uitbreiding van het aantal plaatsen, het totaal volume kinderopvang amper stijgt. Eind 2020 (in vergelijking met 2014) waren er amper 3.107 plaatsen baby en peuter extra gerealiseerd. De stijging van het aantal plaatsen in de groepsopvang baby en peuter wordt grotendeels teniet gedaan door de daling in de gezinsopvang. De reden van stoppen niet aanpakken is dan ook weinig productief.

2. Outside-the-box denken om toekomst te geven aan Vlaamse kinderopvang

De Vlaamse overheid heeft de laatste jaren veel geïnvesteerd in kinderopvang. In uitbreiding van het aantal plaatsen kinderopvang welteverstaan. De middelen die meer kwaliteit en betere werkomstandigheden moesten mogelijk maken waren eerder beperkt. Het VIA6-akkoord (2021) voorziet in een uitbreiding van het budget voor de tewerkstelling van pedagogisch coaches. Een maatregel die niet alleen moet zorgen voor meer handen op de werkvloer, maar ook voor een stevige pedagogische kwaliteit. En er komt ook een barema-aanpassing voor de kinderbegeleiders met vooral een hoger loon voor kinderbegeleiders met weinig anciënniteit. En een uitbreiding van het aantal onthaalouders dat kan aan de slag gaan in een werknemersstatuut.

Toch dringen er zich, om uit deze crisis te geraken, naast de VIA6-maatregelen, nog andere maatregelen op. De VVSG doet een aantal voorstellen die op korte en middellange termijn een verschil moeten maken en het personeelstekort aanpakken. Maar ervaart vandaag ook dat het, 10 jaar na het goedkeuren van het decreet kinderopvang baby's en peuters, tijd is om werk te maken van een kinderopvang van baby's en peuters 2.0 dat het huidige opvanglandschap en de manier waarop kinderopvang georganiseerd en gefinancierd wordt grondig herdenkt. Naast het tekort aan kinderbegeleiders en medewerkers in de kinderopvang zijn er immers nog uitdagingen:

- in sommige gemeenten en regio's is er nog een structureel tekort aan betaalbare kinderopvang en is een verdere uitbreiding van het aanbod betaalbare kinderopvang noodzakelijk om alle ouders die een nood hebben aan kinderopvang te helpen;
- de realisatie van een (financieel) gelijk speelveld voor alle organisatoren kinderopvang en de financiering daarvan op Trap2-niveau, waarbij een engagement van de overheid om op structurele wijze te blijven investeren in toegankelijke en kwaliteitsvolle kinderopvang cruciaal is;
- kinderopvang als basisvoorziening een plaats geven in een Vlaams, maar ook lokaal jeugd- en gezinsbeleid.

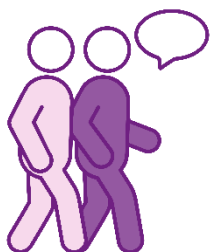
De VVSG roept daarom alle betrokkenen (opleiders, werkgevers en werkgeversorganisaties zoals VOKA en VBO, werknemersorganisaties, ouderverenigingen, wetenschappers en beleid inzake welzijn, werk en onderwijs, samen met lokale besturen ook) op tot een structureel overleg en outside-the-box denken over de toekomst van de kinderopvang als basisdienstverlening voor ouders en kinderen.

De VVSG sluit daarmee aan bij de oproep van de Vakgroep Sociaal werk en Sociale pedagogiek, Universiteit Gent naar een Staten-Generaal over de toekomst van de kinderopvang.

3. Voorstellen op korte en middellange termijn

De VVSG formuleert ook een aantal voorstellen op korte en middellange termijn en wil daar graag een constructief debat over voeren, met de verantwoordelijke beleidsmakers, de betrokken administraties, de onderwijs- en kinderopvangkoepels enz. De voorstellen zullen door de VVSG als kapstok gebruikt worden in lopende gesprekken en overlegfora over de toekomst van de kinderopvang, de problematiek workforce in de kinderopvang enz.

Zij-instroom en opleiding op de werkvloer

Kinderopvang wil zijn verantwoordelijkheid nemen om een tewerkstellings- en opleidingsplek te zijn voor niet- of anders gekwalificeerde medewerkers. Vandaag echter stellen we dat deze niet- of anders gekwalificeerde medewerkers volwaardig moeten meedraaien in een kinderopvang. En dat er geen ruimte is voor ontwikkeling en leren, noch voor begeleiding en coaching.

De VVSG vraagt dat voorzieningen of een netwerk van voorzieningen de ruimte krijgen om niet- of anders gekwalificeerde medewerkers (ook onthaalouders) de nodige omkadering en begeleiding op de werkvloer te geven. Dit kan door middelen te voorzien voor mentoren of coaches die als extra omkadering aan de slag zijn bij een organisator kinderopvang of netwerk van kinderopvangvoorzieningen. Deze betere omkadering in de kinderopvang moet leren op de werkvloer en dus ook zij-instroom kansen geven en mogelijk maken zonder in te boeten op kwaliteit én op werkdruk. De VVSG pleit dus voor een versterking (en financiering) van de opleidingsmogelijkheden op de werkvloer.

Maar vraagt ook de nodige inzet van VDAB en de opleidingsactoren om mensen toe te leiden naar opleidingen die kansen geven in de kinderopvang.

Differentiatie van het personeelsbestand

De kinderopvang vandaag kent eigenlijk maar twee functies: de verantwoordelijke én de kinderbegeleider. Binnenkort wordt daar ook de functie van pedagogisch coaches aan toegevoegd.

De VVSG vraagt de ruimte om kinderbegeleiders met een hogere kwalificatie dan 7de jaar BSO tewerk te stellen. Anderzijds wijst

onderzoek ook uit dat ruimte maken voor medewerkers met een lagere kwalificatie bijvoorbeeld in de rol van logistieke hulp kinderbegeleiders toelaat om effectief tijd vrij te maken om de pedagogische en sociale functie waar te maken.

De VVSG vraagt ook dat de lijst van diploma's en kwalificaties geschikt om in de kinderopvang te werken als kinderbegeleider of verantwoordelijke verruimd wordt.

Ruimte voor levenslang leren

Naast de traditionele dag- en avondopleidingen (ook in volwassenenonderwijs) moet er geïnvesteerd worden in instrumenten en tools (en in mensen die gebruik maken van deze instrumenten en tools) om kinderbegeleiders te laten groeien en ontwikkelen in hun job. De VVSG (en ook andere koepels en organisatoren) investeren vandaag in een digitale leertool, BLINK. Dergelijke instrumenten kunnen organisatoren en kinderbegeleiders

helpen in de verdere professionalisering. Maar missen nu een structurele of tijdelijke subsidie om uitgebouwd te kunnen worden en rekenen nu op vrijwilligheid (ondanks verschillende ingediende ESF-projecten).

Vandaag actieve kinderbegeleiders hebben ook amper kindvrije uren. Nochtans zijn deze kindvrije uren cruciaal in de garantie op kwaliteitsvolle kinderopvang: ze geven ruimte voor leren en ontwikkelen, maar ook voor uitwisseling, reflecteren met collega's over bijv. de aanpak van kinderen.

Intensieve dialoog kinderopvang en onderwijs (en andere sectoren)

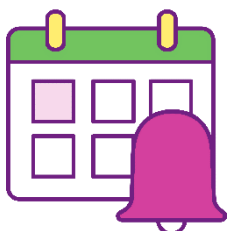
De kinderopvang is de laatste jaren enorm geëvolueerd: de pedagogische en sociale functie is enorm naar waarde en belang gegroeid. Toch ervaart de sector dat de opleidingen en ook het woordgebruik binnen de opleidingen nog te vaak verwijzen naar de puur verzorgende rol van kinderopvang en kinderbegeleiders.

De VVSG en de koepels zijn in overleg met de onderwijskoepels, Syntrum en CVO's om de opleidingen beter af te stemmen op de verwachtingen die aan kinderopvang gesteld worden. Maar verwacht ook dat de overheid daar terzake initiatief neemt om de diverse opleidingen beter af te stemmen op de 15 basiscompetenties die in het kader van het beroepskwalificatiedossier zijn gedefinieerd als belangrijk.

Bovendien wordt de kinderopvang op Vlaams niveau door andere beleidsdomeinen vaak vergeten als belangrijke gesprekspartner. Kinderopvang is een essentiële partner in het realiseren van heel wat beleidsdoelstellingen en zeker in het bestrijden van kinderarmoede. Wanneer men bijvoorbeeld vanuit integratie en inburgering een snellere opstart van integratietrajecten beoogt dan ontstaat er een nood aan extra plaatsen dringende opvang.

Wil men kinderen met gelijke kansen laten starten in het onderwijs, is de beschikbaarheid van toegankelijke en kwalitatieve kinderopvang voor kinderen uit kwetsbare gezinnen essentieel (0-3 jaar = belangrijkste periode in ontwikkeling kind). We vragen daarom aan de verschillende ministers om actief linken te leggen naar de kinderopvang en hen te betrekken als belangrijke partner.

Een werkbare werkdruk en kwaliteitsvolle kinderopvang

De omgang tussen baby's en peuters en begeleiders is cruciaal voor de ontwikkeling van het kind. Kinderbegeleiders hebben daar nu vaak weinig tijd voor doordat één kinderbegeleider voor acht of negen baby's en peuters moet zorgen. Nergens in Europa liggen die aantallen zo hoog. We vragen om het gesprek op te starten over het maximaal aantal tegelijk aanwezige kinderen per aanwezige kinderbegeleider (vastgelegd in het Vergunningsbesluit) in functie van een werkbare werkdruk, kwaliteitsvolle kinderopvang en de budgettaire mogelijkheden.

Een volwaardig statuut met voldoende sociale bescherming

De VVSG verwijst naar het eerder door de SERV geformuleerde advies: "Ieder statuut in de kinderopvang moet kwaliteitsvol werken toelaten: een tewerkstelling, onafhankelijk van het statuut, moet de nodige garanties bieden op het verzekeren van kwaliteitsvol werk (bv. roostering, opleidingsmogelijkheden) en op voldoende sociale bescherming. Iedere kinderopvangbegeleider of onthaalouder moet de mogelijkheid hebben om te werken in een volwaardig statuut dat voldoende sociale bescherming biedt. Niemand mag daarbij tot schijnzelfstandigheid gedwongen worden. Elke kinderbegeleider verdient hierbij meer maatschappelijke waardering en erkenning, met een adequate verloning. Betrokkenheid van en overleg met verschillende actoren in het middenveld is cruciaal voor deze oefening." Het debat hierover dient verder gevoerd te worden binnen de budgettaire mogelijkheden.

Financieel groeipad T2B op korte termijn

Er was door de Vlaamse regering een financieel groeipad beloofd, waardoor de T2B-plaatsen nu al (tegen 1 april 2020) gelijke subsidie zouden krijgen als de T2A-plaatsen. De Vlaamse overheid heeft in deze legislatuur reeds twee fases van het groeipad T2B naar T2A gerealiseerd, maar heeft de verdere realisatie van het groeipad uitgesteld (tot 2026). Medewerkers moeten daardoor langer wachten op gelijke loon- en arbeidsvoorwaarden.

Het groeipad werd reeds in regelgeving uit 2013 vooropgesteld en de Vlaamse overheid had dus meer dan voldoende tijd om de nodige budgetruimte te voorzien. Het Rekenhof stuurde in november 2019 al een bericht de wereld in dat de Vlaamse regering in veel te

weinig middelen heeft voorzien om de financieringskloof in de kinderopvang te dichten. De te kleine budgetruimte in 2020 is geen aanvaardbaar argument voor het uitstel.

Het uitstel met 6 jaar creëert de perceptie van een onbetrouwbare overheid die (terecht) een degelijk beleidsvoerend vermogen en financieel beheer vraagt aan de kinderopvangsector, maar die zichzelf geenszins gebonden acht door wettelijk aangegane engagementen. Dit wordt ervaren als een vorm van contractbreuk. Vooral het uitstel van het groeipad (zonder enig concreet perspectief) tot in de hiernavolgende legislatuur baart zorgen.

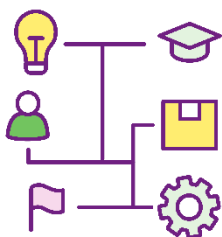
De VVSG vraagt dat onderzocht wordt of het financieel groeipad waardoor de T2B plaatsen dezelfde subsidie krijgen als de T2A-plaatsen tegen het einde van deze Vlaamse legislatuur kan gerealiseerd worden. Dit financieel groeipad moet ook gelijke loon- en arbeidsvoorwaarden mogelijk maken. Op termijn dient de volledige sector omwille van de leefbaarheid naar een financiering op niveau van Trap 2A te kunnen evolueren.

Sensibiliserende en waarderende campagne

Algemeen worstelt de kinderopvang met een slecht imago. Een campagne waarin belang van kinderopvang, voor ouders, voor kinderen, voor de maatschappij en voor wie er werkt wordt bekrachtigd is nodig. De sector kan een dergelijke campagne vormgeven, in samenwerking met de Vlaamse overheid. Uiteraard hebben dergelijke campagnes ook maar zin als de arbeidsomstandigheden en voorwaarden goed zijn.

Uitwisseling over een professioneel en modern personeelsbeleid

Heel wat organisatoren kinderopvang en werkgevers worstelen met een wervingsbeleid en organisatie-personeelsbeleid. De sector kan daar zeker verder professionaliseren. De VVSG roept werkgevers en organisatoren kinderopvang op om zich te versterken en samen werk te maken van een professioneel wervingsbeleid, aanwezigheids- en personeelsbeleid.

Meer informatie

Ann Lobijn | diensthoofd steunpunt kinderopvang
ann.lobijn@vvsq.be

Nathalie Debast | directeur communicatie en belangenbehartiging
nathalie.debast@vvsq.be

Over VVSG

De Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten vzw is het steunpunt, de belangenbehartiger en de beweging van het lokale bestuur. Alle 300 gemeenten en OCMW's in Vlaanderen zijn lid, naast vele politiezones en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden. Een huis van vertrouwen dat haar leden advies en begeleiding verleent, informatie geeft op maat, zorgt voor opleiding en vorming, ontmoetingsdagen organiseert en andere ondersteunende diensten biedt. Meer dan 10.000 politici of ambtenaren volgen elk jaar een studiedag of een opleiding bij de VVSG.

